

opinions דעות

רווח במקום רווח

 שלחו להדפסה

רפורמת שוחט תהפוך את האוניברסיטאות למוסדות רווחיים, ותפטור את הממשלה מאחריות לאיכות ההשכלה והמחקר

דפנה ארדינסט-וולקן

חברה ואקדמיה

בשנים האחרונות עוברת מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל תהליך מדאיג של החלשה והידלדלות. אך דווקא הרפורמה העומדת בפתח עלולה להיות מסמך אחרון בארון הקבורה של המשאב הלאומי הראשון במעלה.

לכאורה, מכוונת הרפורמה לתיקון קלקולים, לשידוד מערכות ולהשבת איכות ההשכלה הגבוהה. אלא שעל מנת לעשות כן, יש לפתוח בדיון רציני ומעמיק לגבי מהותה וערכה של ההשכלה האקדמית במונחים רחבים וארוכי טווח של תרבות, ידע וחינוך. קשה להגיע להערכות כאלה מתוך פרספקטיבה כלכלית צרה ומתוך חשיבה במונחי שוק של קונים ומוכרים. אם נבחן את תפישת העולם של יוזמי הרפורמה ואת סדר היום העומד בבסיסה, נבין שיש מקום לדאגה.

הוועדה הנוכחית בראשות אברהם שוחט הוקמה לאחר שפקידי האוצר הכניסו לחוק ההסדרים (הצינור המקובל לעקיפת חקיקה ולמניעת דיון ציבורי בהחלטות מכריעות) סעיף, שקבע מתן שכר דיפרנציאלי

הצעה

שכר לימוד לפי ציון / אמיר חצרוני

הרפורמה המתוכננת בהשכלה הגבוהה מתעלמת מהבעיה המרכזית: היעדר תגמול על הצטיינות מדעית

[לטור המלא](#)

לסגל האקדמי. לאור העובדה שזה מכבר קיים מרכיב דיפרנציאלי איכותי בשכר הסגל (שחלק ניכר ממנו נקבע לפי תפוקה מחקרית, למשל) ולאור התבטאויות שונות בתקשורת, ניתן להניח שכוונת האוצר הייתה לבנות סולם שכר מדורג על בסיס תחומי, כדי להעניק שכר גבוה יותר למרצים בתחומים בהם ניתן לזהות ולכמת "ביקוש" במונחי שוק (לפי מספר הנרשמים ללימודים, למשל) על חשבון תחומים אחרים. ברור מאליו שצעד כזה היה מביא לחיסולם של מדעי הרוח, לימודי האמנויות והמחקר התיאורטי בתחומים מדעיים שונים. כאשר נזעקו האוניברסיטאות נעתר האוצר, ובמסגרת הריטואל המקובל, "הוציא את העז" בתמורה להקמת ועדת רפורמה, אשר תגיש מסקנות מעשיות בתוך זמן קצב וקצר עד מאוד.

כאשר אנחנו קוראים בעיתון כי "הוועדה תצביע על רשימה של תחומים מדעיים שיוגדרו כבעלי חשיבות גבוהה יותר ויקבלו עדיפות בתקצוב", וכאשר כוונה זו מצטרפת לסוגיית השכר המדורג, נראה כי פניה של הוועדה מועדות לכיוון שאליו מנווט האוצר. אכן, אין מנוס משיקולים כלכליים בכל מה שקשור בניהול ענייני המדינה ותקציבה. אבל ראייה כלכלית נכונה חייבת להביא בחשבון גם היבטים שקשה לכמת או לתרגם מיידית למונחים כספיים, ואסור לה להצטמצם לשיקולים צרים וקצרי טווח.

ראייה רחבה כזאת מתבטאת [במאמרו של סבר פלוצקר](#) - "חשבון הנפש של הרוח הישראלית", בו הוא מתאר בקצרה את הרעבתם של מדעי הרוח ודחיקתם מחזית האקדמיה הישראלית, כתוצאה ממדיניות שראתה בהם לימודים "לא שימושיים, לא מועילים ואחר-כך, כתוצאה מהזנחה שיטתית, גם לא מושכים די סטודנטים". פלוצקר מסכם את מאמרו בקביעה ש"במקום שבו מדעי הרוח חיוורים וסובלים מתת-תזונה כפויה, לא יפרחו לאורך זמן גם מדעים אחרים". למרבה הצער, לעיתים גם האוניברסיטאות עצמן נושאות באחריות לכך, כאשר הן נכנעות - לעתים בלית ברירה, מתוך תבוסתנות ונמיכות רוח, ולעתים מתוך בחירה - לתכתיבי שוק התובע את הורדת רף האיכות. או אז הן מאמצות גישה "מוכרנית" להשכלה הגבוהה, ומוכנות להתקפלות מיידית ובלתי מונית בפני המערכת הפוליטית-כלכלית.

יש בסיס סביר לחשש כי הכיוון שאליו פונה יוזמת הרפורמה אינו אלא צעד נוסף בתהליך שבו החברה הישראלית מפריטה את עצמה לדעת, כאשר הממשלה מתנערת מאחריותה לאיכות ההשכלה הגבוהה ולטיפוח המחקר והרוח, ודורשת מהאוניברסיטאות להפוך למרכזי רווח. קיומנו כחברה נאורה עומד בסכנה ממשית, כאשר בתוך מערכת קבלת ההחלטות שיקבעו את עתיד ההשכלה הגבוהה בישראל, אין מי שיעמוד על תרומתם של חוקרים בעלי מוניטין עולמי במדעי הרוח לדמותה של החברה בישראל ולתדמיתה בעולם. גם מנהלי חברות, עורכי-דין, מומחי מחשבים ורופאי

המסמך האחרון צילום: סי' ד' בנק

 לחצו כאן להגדיל הטקסט

מודעה

שיניים, וגם פוליטיקאים (ואולי דווקא הם) זקוקים למרחב שבו אנשים קוראים ספרים ומשוחחים עליהם; שבו ניתן להפנים את תוצרי התרבות האנושית ולבקר אותם, לחשוב על שאלות עקרוניות לעומק ולסלול דרך לעתיד טוב יותר.

אכן, הגיעה העת לדיון אמיתי ונוקב. אך סדר היום של הוועדה, והעובדה שאין בתוכה נציגות משמעותית וחזקה של אנשי אקדמיה ורוח - אינם מבשרים טובות. ייתכן שבהזדמנות חגיגית זאת, יש מקום לדון לא רק במערכת ההשכלה הגבוהה, אלא גם בתפקידה ואחריותה של הממשלה כלפי אזרחיה ובדמותה של החברה שהיינו רוצים לחיות בתוכה.

הכותבת היא פרופסור לספרות אנגלית באוניברסיטת חיפה

[חזרה](#)